

768

RIPPL-RÓNAI MÚZEUM

KAPOSVÁR

Telefon: 23-74. — Postafiók: 70.

FÓTHY JÁNOS:

Lazarine

Nemrégiben múlt tizenöt éve, hogy meghalt Lazarine. Mindenki csak ezen a néven ismerie; Lazarine. Mintha másik neve nem is lett volna. Senki sem hívta Rippl-Rónainénak, de ahol Lazarine nevét kiejtették, ott mindig tudta mindenki, hogy Rippl-Rónainéről van szó. Amikor meghalt, talán még a családnak sem volt könnyű, régi francia okmányokból, egy megfakult ténztáji házasságleveléből kinyomozni, mi volt Lazarine családi neve.

Ez így szép, így illik hozzá — kissé ott van ebben az egész életé, egész egyéniségé. Valahol Franciaország egy kis falujában született, gondolom Bretagne-ban és Magyarország egyik vidéki városában halt meg, a lankás Somogyban. Vérbeni francia nő volt, és hamisítatlan vidéki magyar asszony vált belőle, ropogó r-betűkkel és a h-betű teljes mellőzésével, de somogyi zamattal beszélt a magyar nyelvet, sőt, később már a franciát is. Valamikor Párizsban élettársul szegődött egy borzasan és lelkesen nyomorgó magyar festőtegenyékéhez, aki mellett évtizedeken át élte az igazi művészfeleségek dolgos, önfelelő életét és így történt, hogy Lazarine nem Párizs vagy a francia vidék valamelyik temetőjében tért nyugovóra, hanem a kaposvári Róma-villából vitték ki az anyas, lombos, öreg sírkeribe, ahova épp húsz évvel előbb az urát kísérték ki. Es évtizedek során a Rippl-család annyi halottját, a nagy szakállú öreg tanítót és a feleségét, Piacek bácsit hatalmas orrával, a Don Juan-szakállú Rónai Lajost, a potrohos Ödönt, a szép lelkű állomásfőnököt, aki életében csak egy halványt ismert: batyját, a festőt.

Lazarine-ról sokan tudtak itt Pesten, ott-hon Kaposban, sőt, kissé Párizsban is, de sok szó nem esett róla. Halhatatlan férje sem szentel neki „Emlékezéseim” könyvében egyetlen mondatnál többet. „Az emberi életem jobbik fele — írja — Lazarine, téli estéken, tüzetlen párizsi szobánkban bizony gyakran dideregve bűjt az ágyba, hogy így könnyebben megvárhassa a péntek végét, amelyekről, ha anyagiakat nem is, egy-egy reménysugárt mégis vihettem haza.”

A Munkácsy-palota híres, fényes „jour fix”-ei voltak ezek a péntek, de Lazarine ott-hon, a hideg szobában várta, míg férje hazatér a teaparas, parlómillatos, nagyvilági szalonból, ahol akkor már felügyeltek az ifjú magyar festő furcsa nevére. Ebben az egy mondatban, amelyet férjétől kapott, szintén ott van Lazarine egész élete. Ilyen szerényen, türelmesen, lemondóan élt mindvégig híres férje oldalán, mindig úgy, mintha egy lépéssel mögötte járt volna, mint aki

megelégszik annyival, hogy kifele ne számítson többnek a modellnél, a művészi motívumnál; hogy lámpafényben olvastatva, karcsonyfát díszítve, betegágyban fekvé, kertben dolgoztatva ott láthassuk a művész anyyi nagy alkotásán, befelé pedig ne legyen, csak őrányal, csak hitves, aki fáradhatatlanul simítja el a művészférfi útjából a göröngyöt is, a szalmaszálát is. Így vállalta és állta hőiesen a legnehezebb sorsot, amely feleségnek kijuthat: közvetlen közelről nézni és túrni művészférfje romantikus idilljét a Franciaországból magával hozott, otthonába betelepített kócos francia—spanyol cigánylánnyal. Fenellával, de volt idő, hogy tűz körömmel harcolni is tudott, amikor arról volt szó, hogy a megöregedett művészt kitepje a kesői és rontó Zorka-szenvedély öleléséből. Megtépázva, roncsoltan kapta vissza és zokszónélkül, megbocsátón teljesítette be asszonyi hivatását, amikor türelmes, irgalmas kézzel ápolta az elhanyagolt nagy szellem elborult életlángját. Aztán kikísérte férjét a temetőbe, ő maga pedig irdatlan magányával meghúzódott a kihalt Róma-villában, ahonnan már csak egyetlen útja volt a földön: oda, mellé, a lombok alá, a föld alá, a hideg hitvesi ágyba.

És ekkor, az öregséggel, így ismétlődött meg életében a sötét szegénység, mint valami torz refrén. Ez már nem volt a fiatal párizsi esztendők Murger-ízű bohémnyomorusága, a magára maradt, kifosztott véségs kispolgári szomorújátéka volt. Hiszen közben megismerte a jöletet is, bár ez sohasem jelentett számára gondtalanságot. Igazi francia volt ebben is. Élre rakta a garast, takarékos volt, már-már zsugori, maga dolgozott a Róma-villa párhoidas gazdaságában, maga fejté az istállóban kérődző tehénkét, ültette a tyúkokat, szüretelte a bort — széles szalmakalapjában, a napfény-foltos rómahegyi fák alatt, nemcsak egy Rippl-Rónai-asztallának volt megtestesülése, hanem a francia „rentière”-nek is. Vagy valami mokány dunántúli nemzetes asszonynak, a Kisfaludyak idejéből. Amint otthona is, amelyet férjének teremtett, egy-egy megelevenedett Rippl-Rónai-intérieur volt: polgári francia és biedermeieresen magyar; fehér és sárga meszelésű falak, öreg, barna bútorok, kék opalinvázák, tejüveg-golyós lámpák, sok virág, színes kendők a zongorán, az ódon székek karfáján. Szerette a vendéget, mindig volt a házban, valami furcsa figura vagy pesti művész. Ady Endrét is vendégül látta, amikor 1909-ben a költő Kaposvárott járt felolvasáson. Ott voltam mint kisdíák, amikor a Korona Szálloda nagytermében először fogott kezét az életben a kor két legnagyobb magyar szelleme, Ady és Rippl-Rónai. Göndör Ferenc, akkor még kaposvári lapszerkesztő, mesélte nekem másnap, hogy a felolvasást követő vacsorán, künn a Róma-villában, Lazarine abszinttel kínálta a költőt, mert hiszen mit is ihatnék Adv, mint Verlaine e nevezetes „Zöld Múzsáját”? „Mi ez?” — kérdezte Adv. „Abszint” — felelte a vendéglátó művészpár. „Köül a fenének — mondta a költő —, inkább valami könnyű kis bort adjatok”. Aztán reggelie itta a Rónaiék saját természetű, vékonyka vinkóját. Igen, a művész

Rippl-Rónai: Lazarine papagájjal (részlet)

házatája felett a biztos, derűs polgári jólét örködött és ennek lelke Lazarine volt. De aztán, az első világháború, az infláció múltával, nehéz évek jöttek, a művész késői szenvedélyével sokáig hasztalanul küzdött a hitves, a rómahegyi műteremből egyre-másra vándoroltak a vagyont érő festmények a műkereskedőkhöz és a sápadt arcú, nagy, piros szájú „vamp”, Zorka birtokába.

Lazarine pedig ott élt e kihűlt, kihalt és egyre csupaszabb falak között, amelyeken hovatovább már csak fakó foltok jeleztek a képek helyét. Aztán szinte elkerülhetetlenül befészkelte magát e magányos falak közé, e magáramaradt öregasszonyi szívébe valami jöttment fiatalember, aki érzelmes szavakkal és méla Chopin-valcerekkel addig duruzsolta körül a matrónát, amíg azt is kicsalta kezeiből, lecsalta a falakról, amit az anyagi válság, a Zorka-szenvedély még meghagyott — Rippl-Rónainé meghalt úgy, hogy férje életművéből úgyszólván semmije sem maradt és a jólét, melyet az ő józan francia asszonyisága teremtett, rajzpapírból, vászonból, pasztellből és olajfestékhől, szétszóródott a szelekbe, mint egy marék hamu. De kegyet, kegydíjat, alamizsnát akkor sem kért senkitől, sem városától, sem nemzetétől: ebben is

francia volt egészen. Francia asszony, aki nem talpa protekcióért, nem futkos miniszteriumokba, nem ül államtitkari előszobákban, siránkozva, jogokat formálva, követelőzve, sebeit mutogatva, hanem aki egyenes derékkal viseli a szegénységet, ahogy a jólétet is a maga legsajátabb magánügyének tekintette mindig.

Rokontalanul — a népes Rippl-familiából mindössze három unokaöccs maradt, Anella, a neveit leány, Lazarine unokahúga, akit valamikor gyermekként hoztak magukkal Franciaországból, Pesten küszködött egy beteg ierj oldalán — kifosztottan, elfeledten, francia családjából immár évtizedek óta kiszakadtan, úgy halt meg Lazarine, mintha nem is a legnagyobb magyar festők egyikének özvegye lett volna, hanem csak valami egyszerű, szürke, névtelen Lazarine, talán egy francia nevelőnő, aki Galliából a pannón lakókra vetődött, itt élt, meghalt és akire néhány esztendő múltával már alig emlékszik valaki.

De aki a remekművek halhatatlan életét éli — lámpafényben olvasgatva, karácsonyfát díszítve, betegágyban fekvé, kertben dolgoztatva — a szélrózsa minden irányába szétszóródott Rippl-Rónai-képeken.